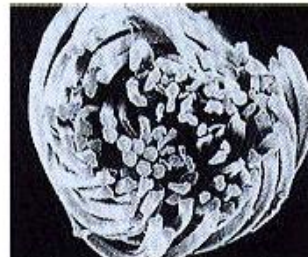
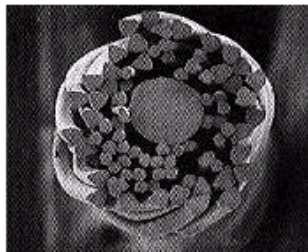
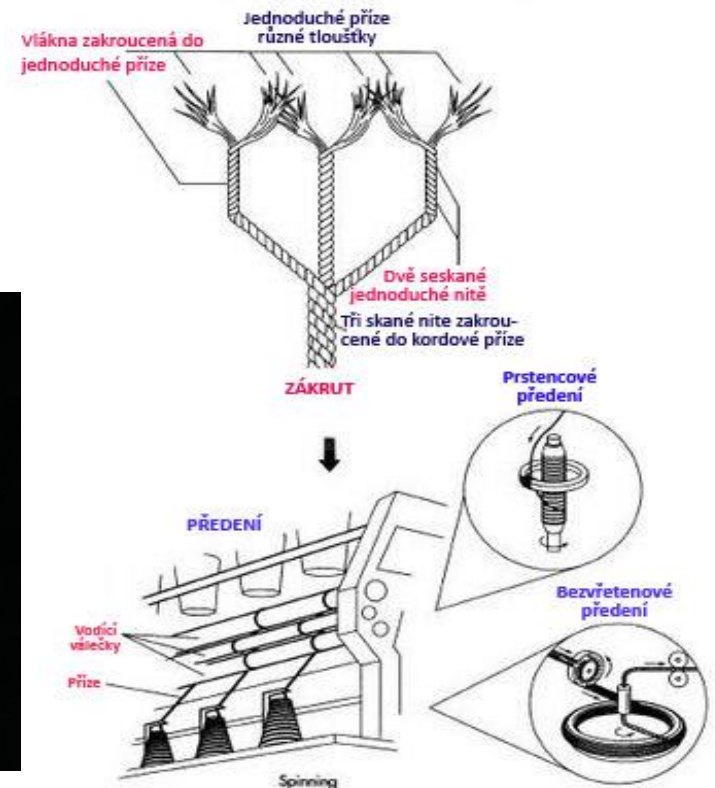

Geometrické charakteristiky přízí

- ❑ Jemnost
- ❑ Zákrut
- ❑ Nestejnoměrnost
- ❑ Čistota
- ❑ Chlupatost

Jemnost přízí a nití I.

- Gravimetrická metoda

$$T = \frac{m}{l} \text{ [tex]}$$

- m [g], l [km], T [tex]
- Pro přízi na cívce:
  - Nutno odměřit přesnou délku
    - Viják – obvod 1 m
      - 200 m < 12,5 tex
      - 100 m ⇒ 12,5-100 tex
      - 10 m > 100 tex
  - Odvinutou přízi přesně zvážit

ČSN EN ISO 2060 „Textilie - Nitě na návinech - Zjišťování jemnosti (délkové hmotnosti) pásmovou metodou

Jemnost přízí a nití II.

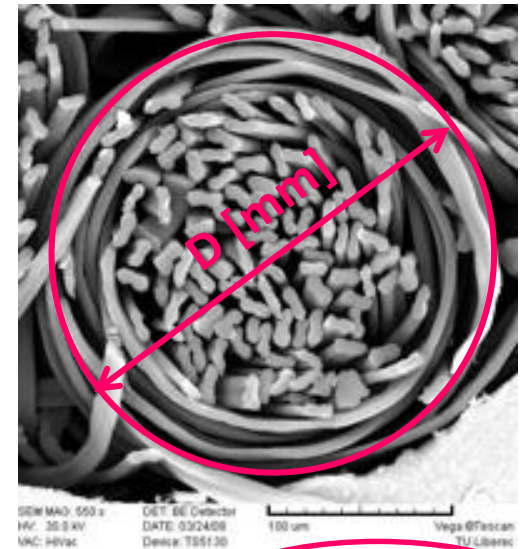
Gravimetrická metoda

$$T = \frac{m}{l} \text{ [tex]}$$

hmotnost - m [g]

délka - l [km]

jemnost - T [tex]

$$\rho_{\text{příze}} = \rho_{\text{vláken}} * \mu \text{ (zaplnění příze)}$$

Pokud chceme počítat s průměrem příze D, musíme vzít v úvahu

Zaplnění μ

$\rho_{\text{vláken}}$ - hustota vláken [kg/m³]

$\rho_{\text{příze}}$ - hustota příze [kg/m³]

D - průměr příze [mm]

$$\mu = \frac{S_{\text{vláken}}}{S_{\text{příze}}}$$

$S_{\text{vláken}}$ - plocha vláken [mm²]

$S_{\text{příze}}$ - plocha příze [mm²]

$$T = \frac{\pi \cdot D^2}{4} \cdot \rho_{\text{příze}} = \frac{\pi \cdot D^2}{4} \cdot \rho_{\text{vláken}} \cdot \mu$$

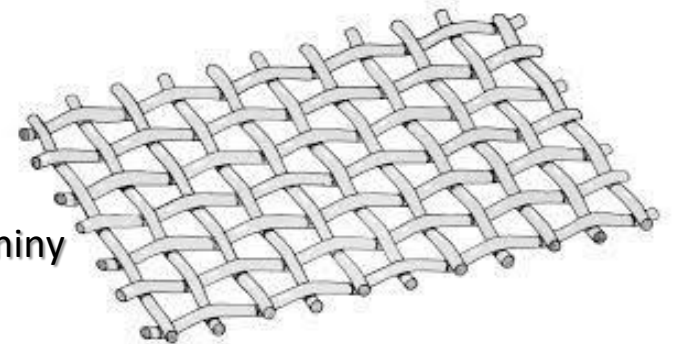

Jemnost přízí a nití III.

☐ Určení jemnosti nití z plošných textilií

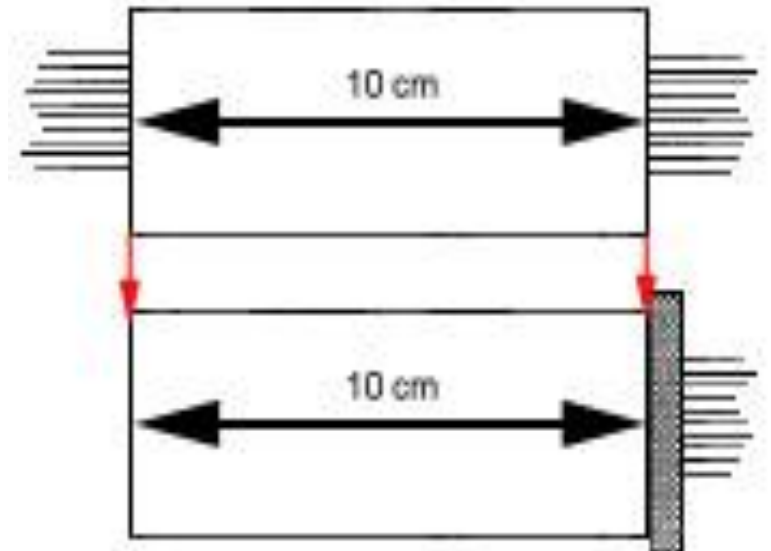
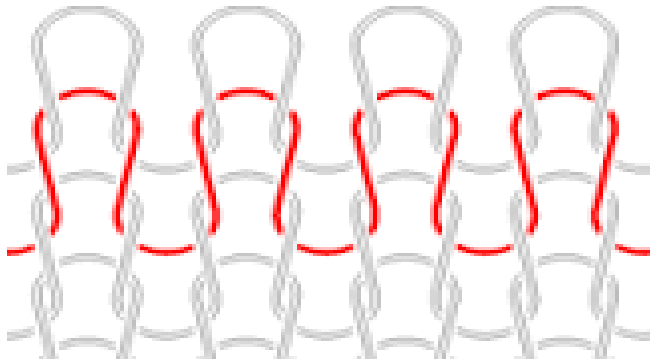
☐ Pro tkaninu

- ☐ min. 10 osnovních a 10 útkových nití
- ☐ Osnova – rovnoměrné rozestupy v celé šíři tkaniny
- ☐ Útek – takové rozestupy, abychom měli nitě z různých návinů

☐ Pro pleteninu:

- ☐ Vypáříme min. 10 nití tak, abychom pokud možno měli nitě z různých cívek

Označování délkové hmotnosti (jemnosti) přízí a nití I.

Družené nitě:

Zákrut = 0

$$T_D = \sum_{i=1}^n T_{ij} \text{ [tex]}$$

T_{ij} = délkové hmotnosti
družených nití

Multifil:

$$T = n \cdot t \text{ [tex]}$$

např. **50 tex f 100**
100 filamentů o celkové
jemnosti 50 tex

Skané nitě

Nutno počítat se zkrácením nitě skaním

$$\varepsilon_j = \frac{\Delta l_j}{l_{(j-1)}} \cdot 10^2 = \frac{l_j - l_{(j-1)}}{l_{(j-1)}} \cdot 10^2$$

j – j -tý stupeň skaní

$(j-1)$ – předcházející stupeň skaní

Skané nitě mohou mít různou konstrukci:

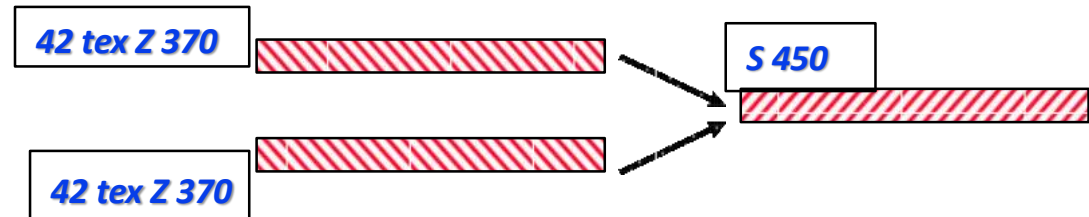
ze stejných nití,
z různě jemných nití,
s přiskáným hedvábím (multifilem) a pod.

Označování délkové hmotnosti (jemnosti) přízí a nití II.

- Pro nitě stejné konstrukce

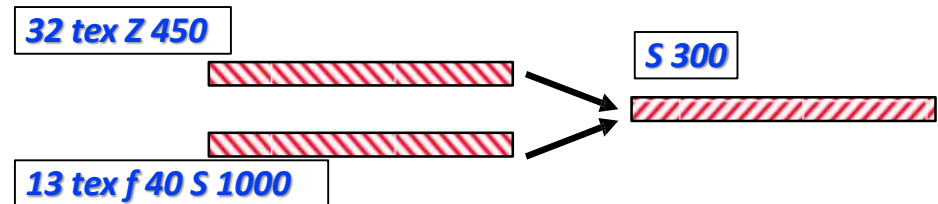
(42 tex Z 370 x2) S 450

značí skanou nit ze dvou jednoduchých nití o jemnosti 42 tex s 370 zákruty na metr kroucenými doprava. Skaní je provedeno levými zákruty, počet zákrutů je 450 na metr.

- Pro nitě nestejně konstrukce

(32 tex Z 450 + 13 tex f 40 S 1000) S 300

značí skanou nit konstruovanou z jednoduché nitě o jemnosti 32 tex s pravými zákruty (450 na metr) a přiskávaným hedvábím o jemnosti 13 tex se 40 filamenty a levými zákruty 1000/m. Skaní je provedeno 300 zákruty na metr, levými.

Označování délkové hmotnosti (jemnosti) přízí a nití III.

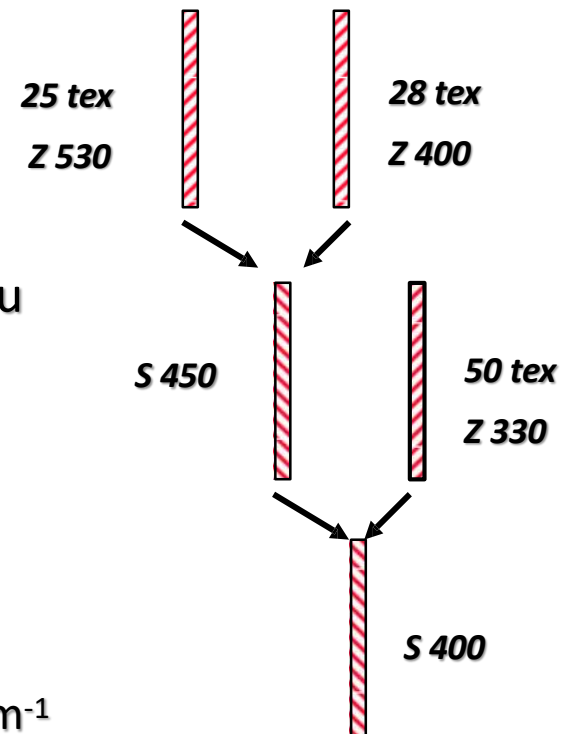
Pro vícenásobné skaní

**{25 tex Z 530 + 28 tex Z 400} S 450 +
+ 50 tex Z 330) S 400**

Znamená **dvojnásobně skanou nit** konstruovanou v prvním skaní z jednoduché niti o jemnosti 25 tex, s 530 pravými zákruty na metr, a z jednoduché niti o jemnosti 28 tex, se 400 pravými zákruty na metr.

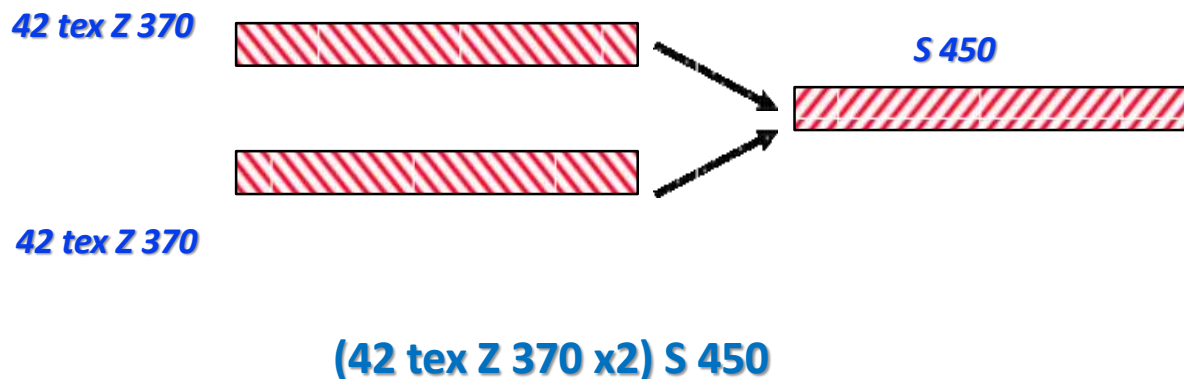
První skaní ⇒ je provedeno levými zákruty - 450 m⁻¹

Druhé skaní ⇒ je realizováno přiskáním nitě o jemnosti 50 tex s pravými zákruty (330 m⁻¹) a se skacími levými zákruty (400 m⁻¹)

Nitě stejné konstrukce

Skaná nit ze dvou jednoduchých nití

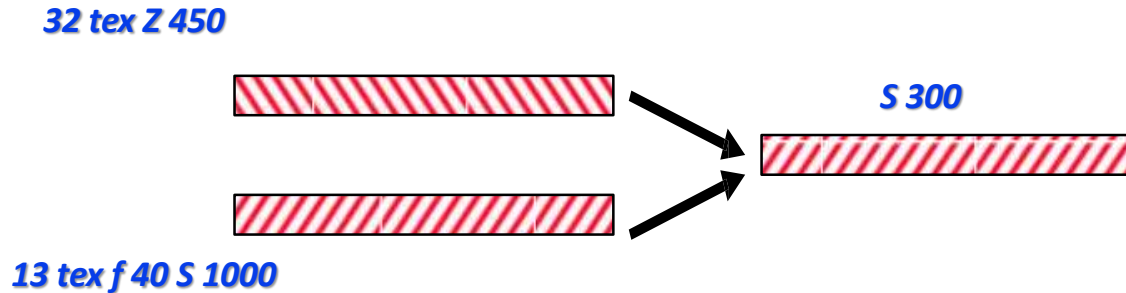
jemnost jednoduché nitě 42 tex, počet zákrutů 370 m^{-1}
(zákruty na metr) kroucenými doprava (Z)

Skání je provedeno levými zákruty 450 m^{-1} (S)

Nitě nestejně konstrukce

(32 tex Z 450 + 13 tex f 40 S 1000) S 300

Skaná nit konstruovaná

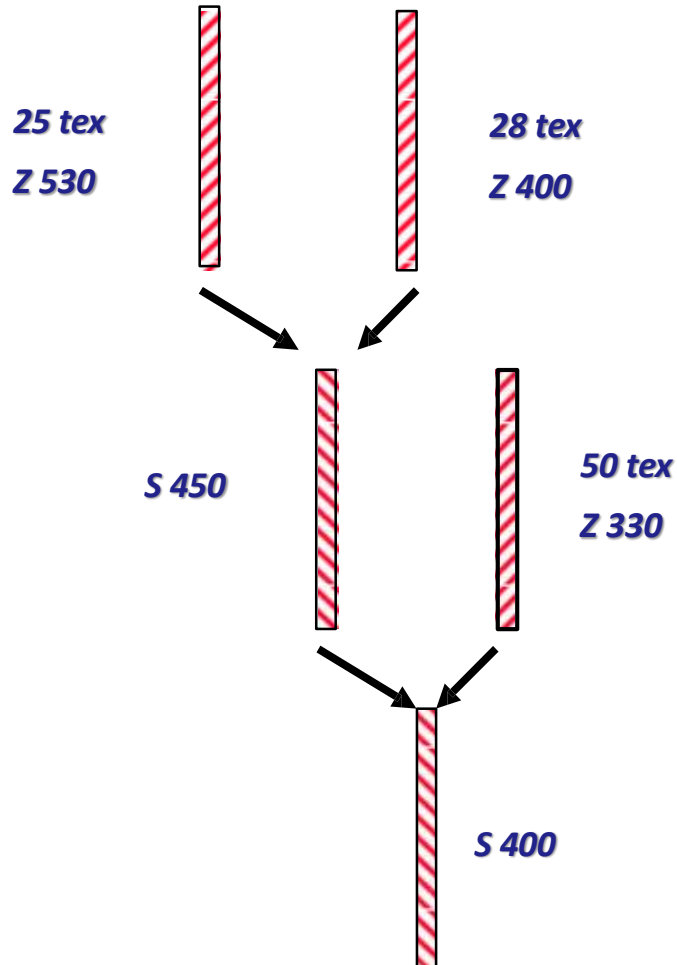
z jednoduché nitě o jemnosti 32 tex s pravými zákruty 450 m^{-1} (Z)
s přískaným hedvábím o jemnosti 13 tex se 40 fibrilami
s levým zákrutem 1000 m^{-1} (S)

Skaní je provedeno 300 zákruty m^{-1} levými (S)

Vícenásobné skaní

{25 tex Z 530 + 28 tex Z 400} S 450
+ 50 tex Z 330) S 400

Dvojnásobně skaná nit

V PRVNÍM SKANÍ

z jednoduchých nití 25 tex a s 530 m⁻¹ pravými
zákruty a 28 tex s 400 m⁻¹ pravými zákruty

PRVNÍ SKANÍ

levými zákruty 450 m⁻¹

DRUHÉ SKANÍ

přiskání nitě 50 tex s pravými zákruty 330 m⁻¹
skacími levými zákruty 400 m⁻¹

Zákrut přízí a nití

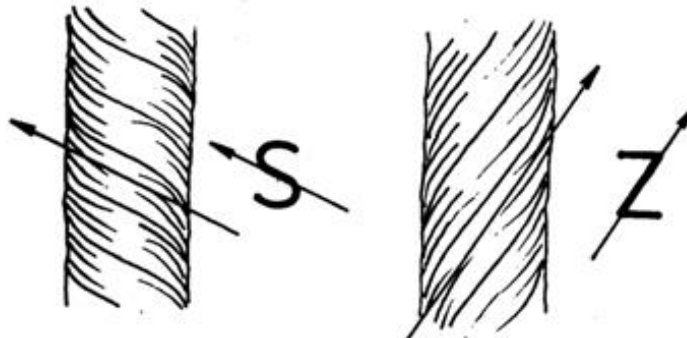
❑ Princip zákrutu

- ❑ Stočení vláknenného svazku $\Rightarrow$ přitlačení vláken a zvýšení tření mezi vlákny (zajištění pevnosti příze)
- ❑ Každá otáčka zakrucovacího zařízení (vřeteno, křídlo, rotor) = 1 zákrut – měří se počet zákrutů na 1 metr

❑ Zkoušení zákrutu

- ❑ měření úhlu sklonu šroubovice
- ❑ rozkrucování a počítání zákrutů

S $\Rightarrow$ levý zákrut
skaná příze

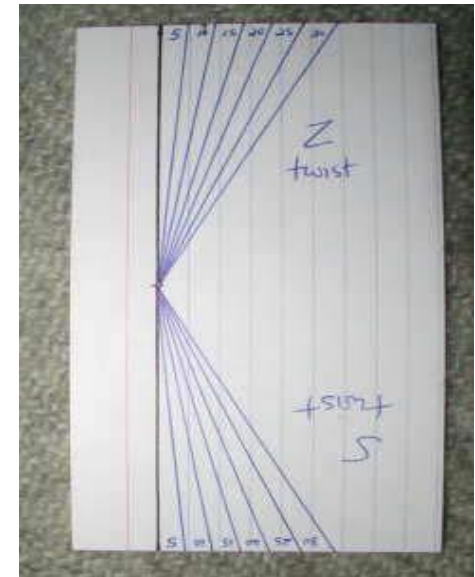
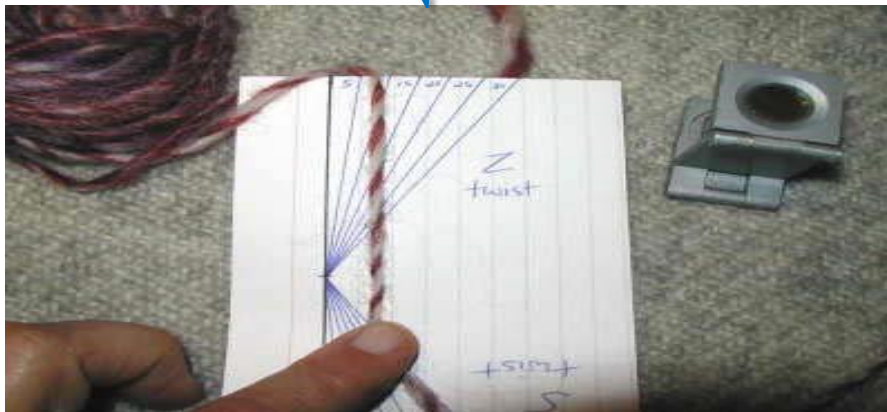
Z $\Rightarrow$ pravý zákrut
jednoduchá
příze

Měření zákrutu příze I.

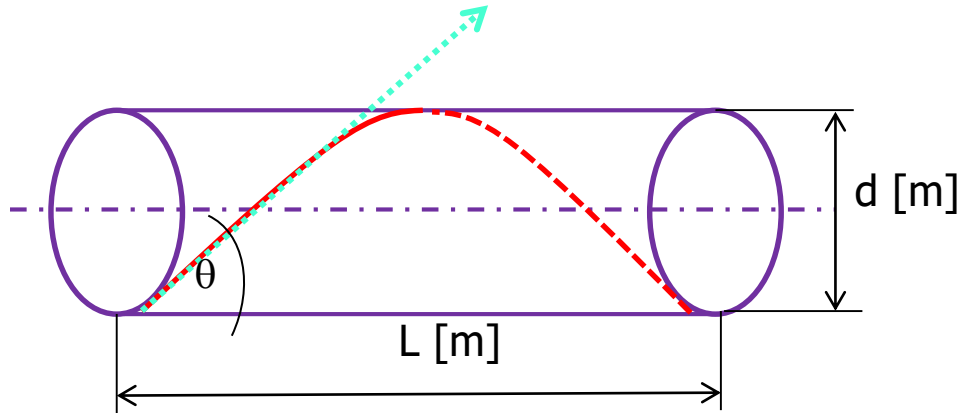
- ❑ Měření úhlu sklonu šroubovice
- ❑ **Stoupání šroubovice** zákrutu při stejné *zákrutové míře* je stále stejné bez ohledu na jemnost příze
- ❑ *Zákrutová míra = součinitel zakroucení = zákrutový koeficient*
- ❑ **Původní definice** – počet zákrutů na 1 m a pro číslo metrické (čm) rovno 1 se nazývá součinitel zakroucení α (zákrutová míra metrická)

$$z [m^{-1}] = \alpha \sqrt{\text{čm}} = \alpha \sqrt{\frac{1000}{T_t}}; \text{čm} = \frac{1000}{T_t}$$

Zákrutový koeficient I.

$$z = \frac{1}{L}; \quad \tan \theta = \frac{\pi d}{L} = \pi dz$$

$$T = \frac{\pi \cdot d^2}{4} \cdot \rho \cdot 10^6; \quad d = \sqrt{\frac{4T}{\pi \rho 10^6}}$$

$$z = \frac{\tan \theta}{\pi d} = \frac{\tan \theta}{\pi \sqrt{\frac{4T}{\pi \rho 10^6}}} = \frac{\tan \theta}{\sqrt{\frac{\pi^2 4T}{\pi \rho 10^6}}} = \frac{\tan \theta}{\sqrt{\frac{\pi 4T}{\rho 10^6}}} = \frac{\tan \theta \sqrt{10^6 \rho}}{\sqrt{4\pi T}} = \frac{\tan \theta \cdot 10^3 \sqrt{\rho}}{2\sqrt{\pi} \cdot \sqrt{T}}$$

$$\alpha = K = 0,5 \cdot \tan \theta \cdot 10^3 \sqrt{\frac{\rho}{\pi}}$$

Zákrutový koeficient II.

Zákrutová míra – součinitel zakroucení – zákrutový koeficient

počet zákrutů na 1 m a pro číslo metrické rovno 1 se nazývá
součinitel zakroucení α (zákrutová míra metrická)

$$z [m^{-1}] = \alpha \sqrt{\check{c}m} = \alpha \sqrt{\frac{1000}{T_t}}$$

$$\check{c}m = \frac{l[m]}{m[g]}, \check{c}m = \frac{1000}{T_t}$$

Zákrutový koeficient III.

- ❑ **Koeficient zákrutů (obecně K)** vyjadřuje funkční závislost mezi jemností a zákrutem příze, která je pro určité materiály odvozená ze stoupání šroubovice na přízovém tělese
- ❑ **Úhel stoupání šroubovice** je hlavní parametr, který určuje kvalitu příze (mechanické vlastnosti, užité vlastnosti apod.)
  - ❑ např. bavlněná příze *s různou jemností*, ale *stejným zákrutovým koeficientem*, bude mít podobné kvalitativní vlastnosti ($K=3$ – měkká, poddajná příze; $K=6$ – příze tvrdá, tuhá, pevná), takže technik v přádelně může snadno vypočítat a nastavit parametry zákrutového ústrojí
  - ❑ **Strojový zákrut Z , [m^{-1}]** = počet otáček n [min^{-1}]/rychlost odtahu v , [$m \cdot min^{-1}$] pro získání určité kvality příze v širokém rozsahu jemností (průměrů) příze (stejný zákrutový koeficient $\sim$ různá jemnost $\times$ různý počet zákrutů)
- ❑ **Koeficient zákrutů** je tak důležitou mírou v technologii předení, protože zohledňuje počet zákrutů vzhledem k jemnosti příze
  - ❑ např. zákrutová míra metrická α definuje kvalitu příze z určitého druhu materiálu (bavlna, len), která platí pro velký rozsah jemností příze

Zákrutový koeficient IV.

- **Jednotka** (rozměr) zákrutového koeficientu α závisí na způsobu určení tohoto koeficientu (použitý systém jednotek, definice jemnosti (tex, čm, ča apod.)), např.:
  - Vztah Köchlinův $Z = \frac{\alpha}{\sqrt{T}} \quad [m^{-1}]$
    - vhodný pro určení počtu zákrutů pro příze o jemnosti T vyšší než 10 tex, $T > 10$ tex, $[m^{-1} \cdot \text{ktex}^{1/2}]$
  - Vztah Phrixův $Z = \frac{a_m}{\sqrt[3]{T^2}} \quad [m^{-1}]$
    - vhodný pro určení počtu zákrutů pro příze o jemnosti nižší než 10 tex, $T < 10$ tex, $[m^{-1} \cdot \text{ktex}^{2/3}]$

Měření zákrutu příze II.

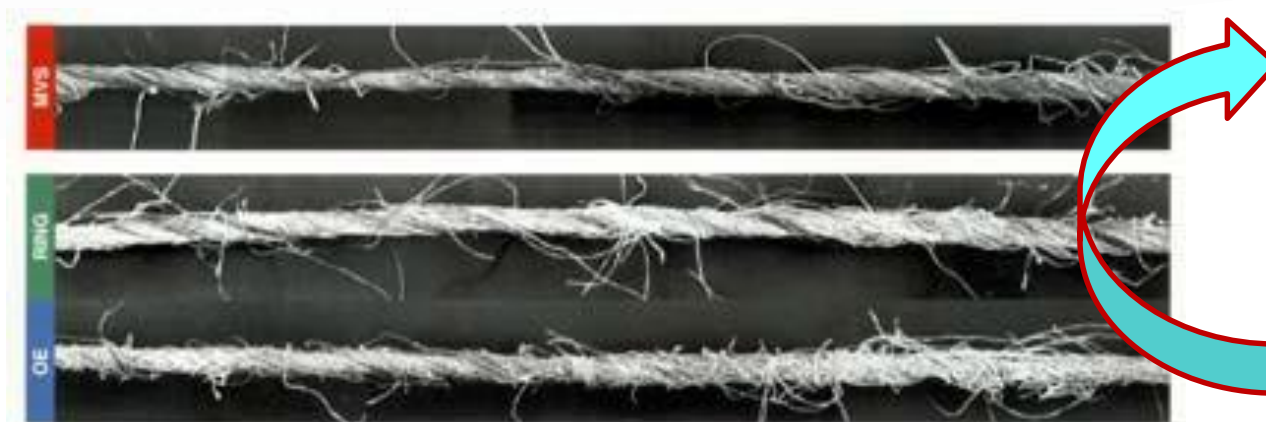
- ❑ Rozkrucování příze a počítání zákrutů
- ❑ Během zakrucování dochází ke zkrácení příze (nitě)

$$\varepsilon_s = \frac{\Delta l}{l_0} \cdot 10^2 \quad [\%]$$

- ❑ Předpoklad: kroucení doleva i doprava způsobí stejné zkrácení
- ❑ Metody zkoušení - **zákrutoměr**
  - ❑ metoda přímá pro skané nitě
  - ❑ metoda nepřímá pro jednoduché nitě (příze)
  - ❑ metoda nepřímá pro hedvábné nitě

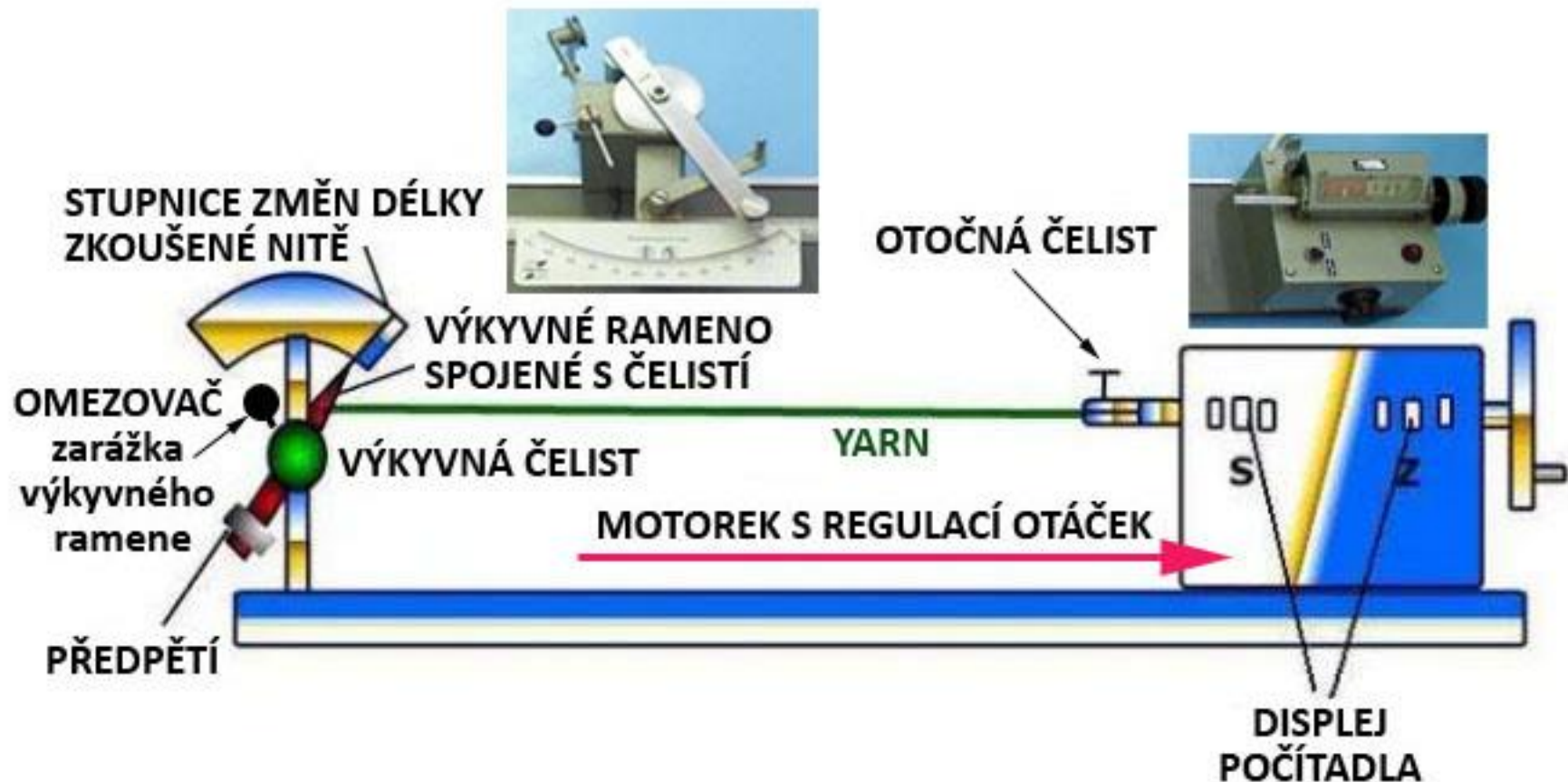

Zákrutoměr - rozkručování příze

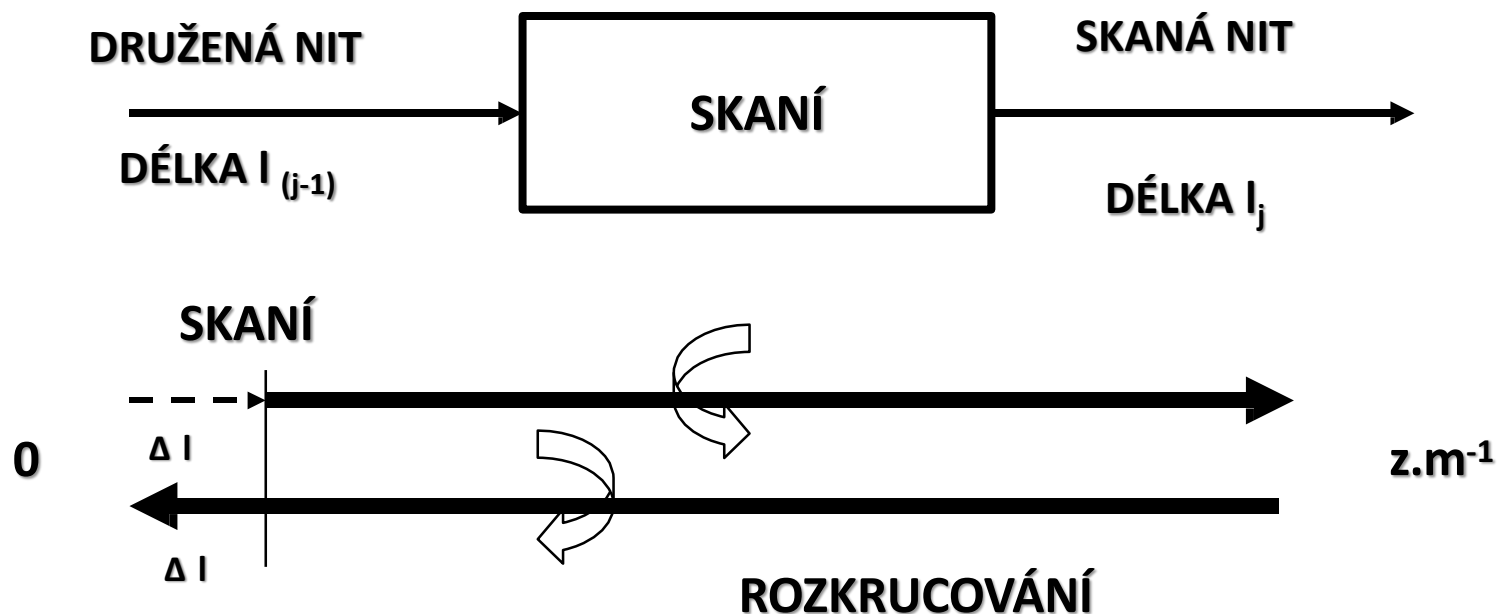
Schéma zákrutoměru

Metoda přímá (pro skané nitě)

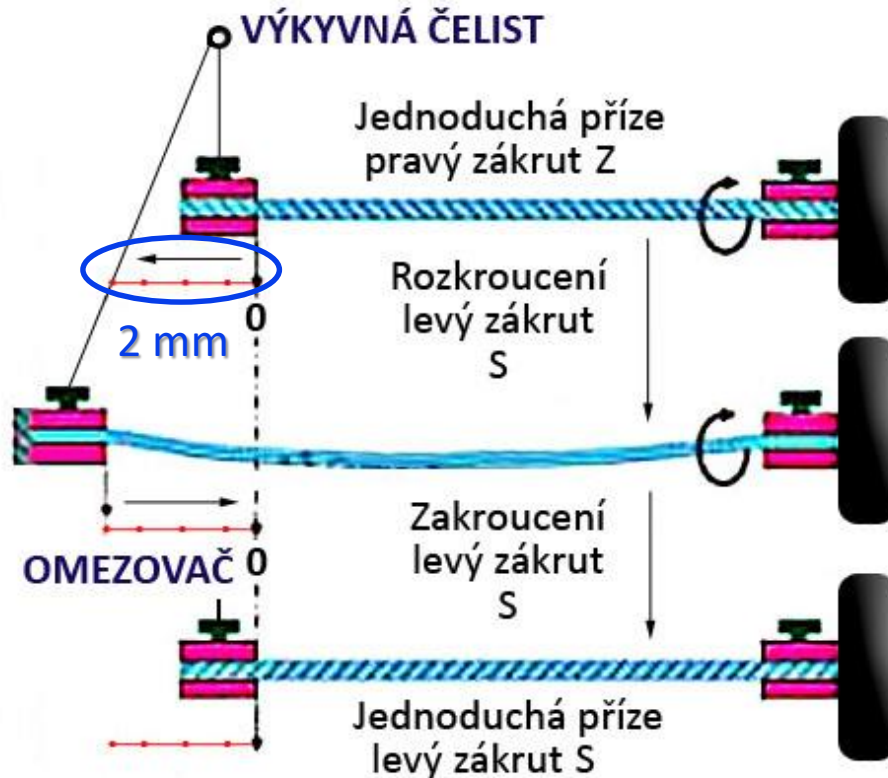
Rozkrucování do nulových zákrutů

Upínací délka 0,25 m – nutno přepočítat na z/m !

Metoda nepřímá s napínačem a omezovačem (pro jednoduché nitě)

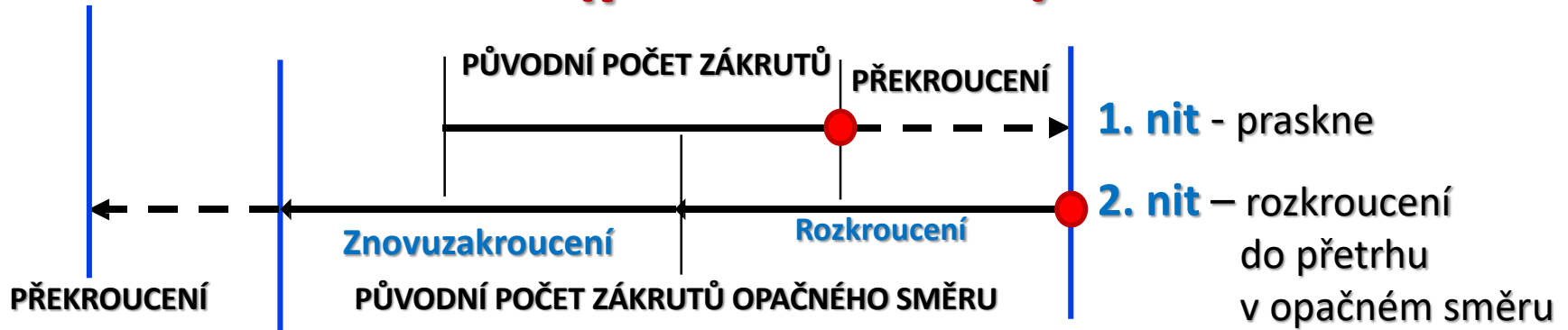

- ❑ **Rozkroucování** od nulové hodnoty počítadla do přibližně nulových zákrutů, až se čelist opře o omezovač (ve vzdálenosti cca 2 mm od nulové hodnoty výkyvné čelisti, je stanoveno normou, určuje se podle jemnosti materiálu příze)
- ❑ Dále se příze **zakrucuje stejným směrem** jako při rozkroucování, až se ručka výkyvné čelisti zase vrátí na hodnotu 0
- ❑ Na počítadle pak odečteme dvojnásobný počet zákrutů na danou upínací délku

Upínací délka **0,25 m x 2** – nutno přepočítat na z/m !
Předpětí - hodnota je obsažena v normách!

Metoda nepřímá do překroucení (pro hedvábí)

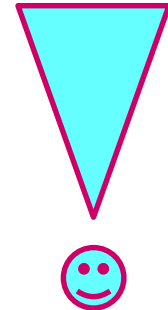

- ❑ **Předpoklad:** nit se překrucuje (praskne) v každém místě své délky při stejných **překrucovacích** zákrutech
- ❑ Zakrucování **při zaaretovaných čelistech (!)** do překroucení
Na počítadle se ponechá **počet zákrutů při překroucení nitě**
- ❑ **Výměna vzorku:** nový vzorek se **rozkroucuje a zakrucuje na opačnou stranu** až do doby překroucení. Na počítadle máme dvojnásobný počet zákrutů na upínací délku. Je-li původní upínací délka je 0,25 m máme tedy počet zákrutů na 0,5 m!
⇒ nutno přepočítat na z/m
- ❑ **Předpětí** - hodnota je obsažena v normách, závisí na jemnosti

Hmotná nestejnoměrnost délkových textilií

- ❑ **Nestejnoměrnost je procentuální vyjádření kolísání náhodně proměnné veličiny = variační koeficient [%]**
- ❑ **Hmotná nestejnoměrnost:**
  - ❑ kolísání délkové hmotnosti (jemnosti) v % po délce produktu
  - ❑ nestejnoměrnost délkové hmotnosti způsobuje nepravidelný vzhled plošných textilií
  - ❑ pokud se nestejnoměrnosti opakují pravidelně, tvoří se tzv. moire (moare) efekt
  - ❑ dále ovlivňuje řadu jejich dalších vlastností, jako např. zákruty, pevnost, atd.

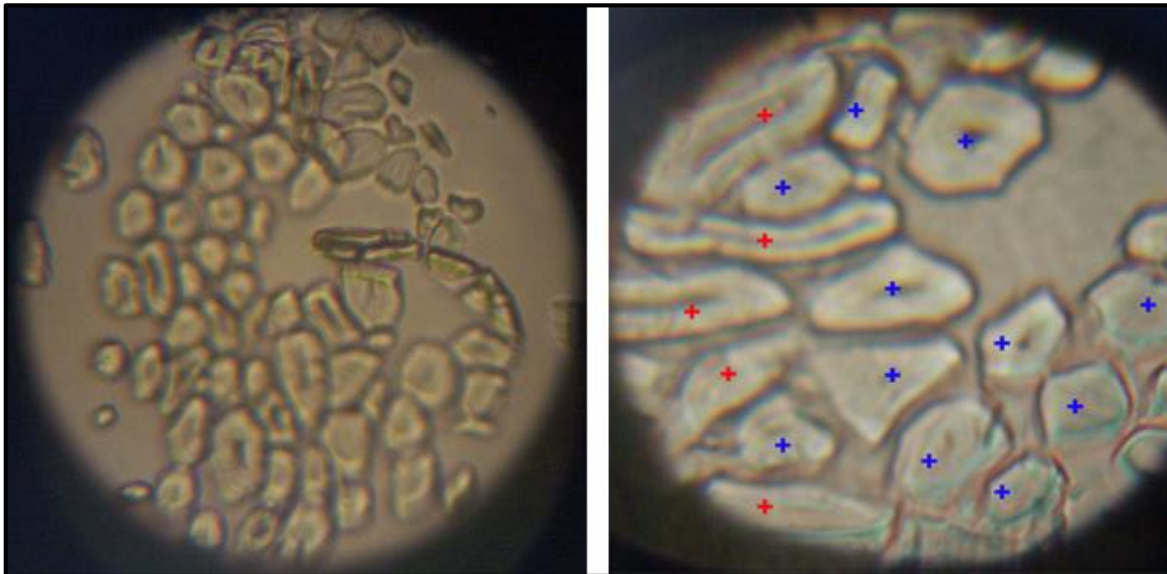

Čistota příze

Analýza složení příze chemicky,
mikroskopicky

typ materiálu
poměr vláknenné směsi

podíl nežádoucích příměsí
délka vláken

ČSN EN ISO 20705

Textilie - Kvantitativní
mikroskopická analýza

ČSN EN ISO 1833 (1-26)

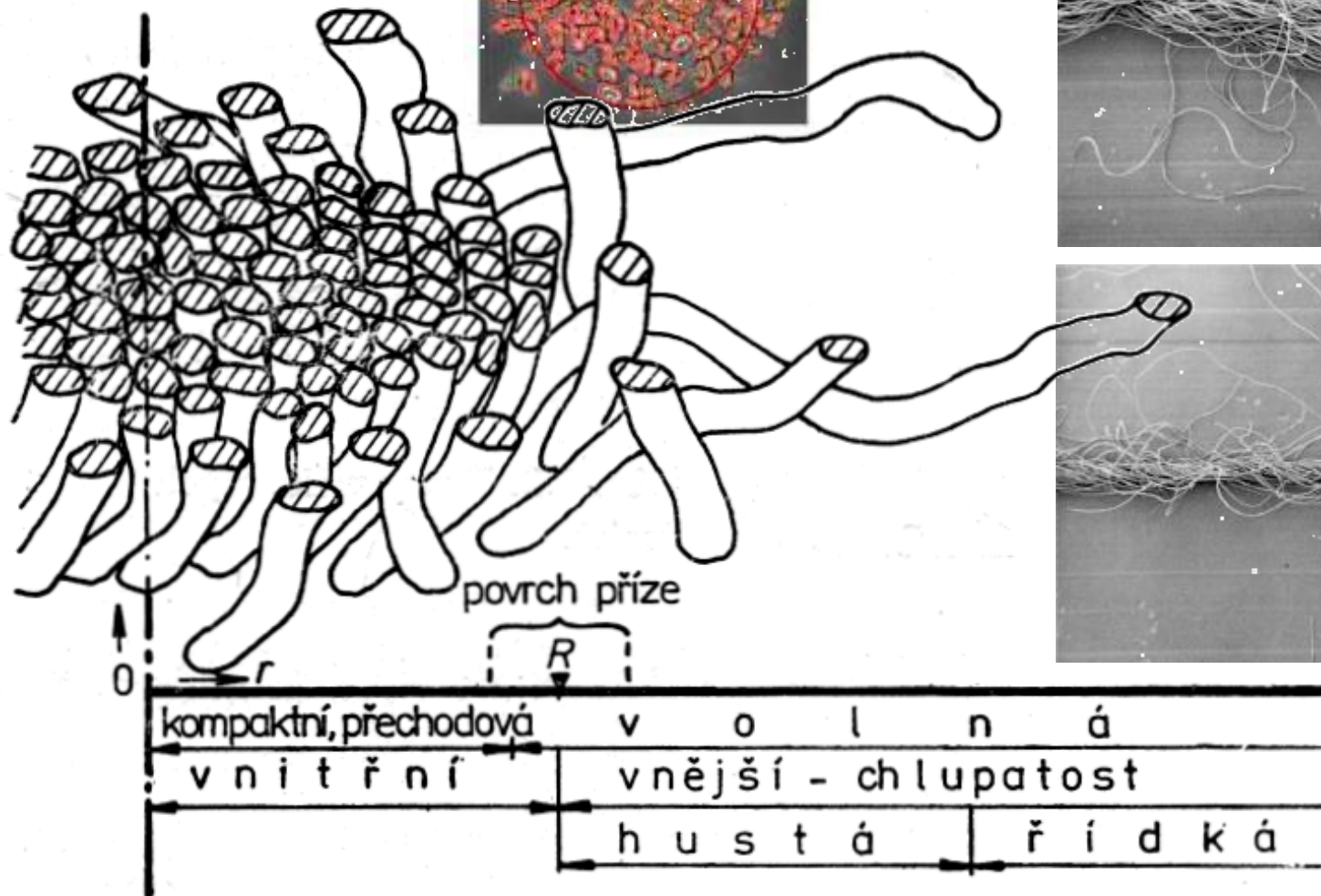
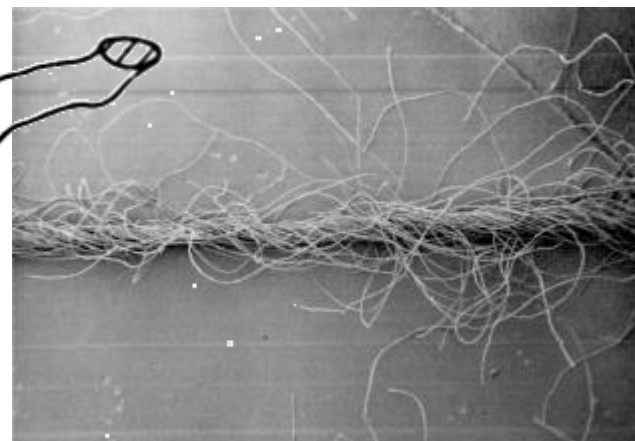
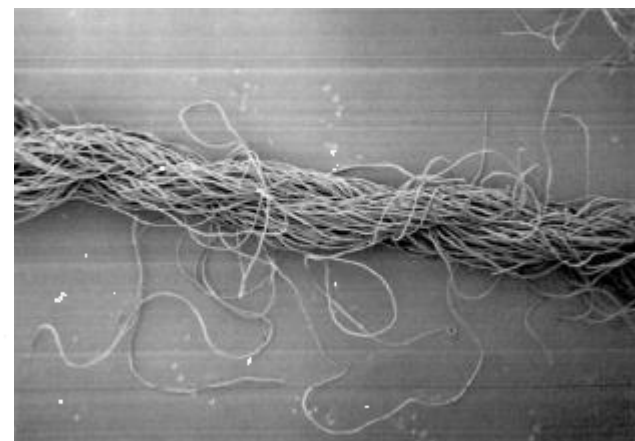
Textilie - Kvantitativní
chemická analýza
Části 1-26

Chlupatost I.

- ❑ **Chlupatost příze je důležitá vlastnost příze**
  - ❑ Charakterizována množstvím z příze nebo z plošné textilie (tkanina, zátažná pletenina, osnovní pletenina, rouno) vystupujících nebo volně pohyblivých konců vláken, nebo vláknenných smyček
  - ❑ Kritériem pro posuzování je počet odstávajících vláken, jako délkových jednotek, nebo plošných jednotek, ve směru kolmém k přízi, nebo plošně naměřeného odstupu konců vláken
- ❑ **Výrazným způsobem ovlivňuje**
  - ❑ zpracovatelské vlastnosti příze (setkatelnost, spotřebu šlichty, spotřeby substancí pro zušlechťovací procesy, atd.)
  - ❑ užité vlastnosti koncového produktu (omak, zaplnění plošné textilie, vzhled, nopky atd.)

Oblasti příze

Metody měření chlupatosti

- ❑ Existuje široké spektrum způsobů měření:
  - ❑ **Optické metody**
    - ❑ přímé optické metody
    - ❑ fotografické metody
    - ❑ metody založené na snímání průsečných obrazů příze
    - ❑ metody založené na použití laserových paprsků
    - ❑ metody založené na obrazové analýze
  - ❑ **Fotoelektrické a příbuzné metody**
    - ❑ Metody založené na ztrátě elektrické vodivosti
    - ❑ Metody založené na ztrátě hmotnosti při ožehování aj.
- ❑ Většina metod je zaměřena pouze na hodnocení chlupatosti příze ve větších vzdálenostech a rozložení vláken v blízkosti povrchu není sledována

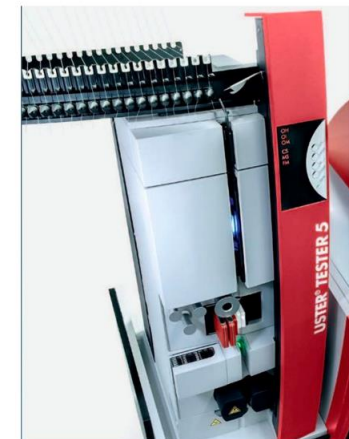
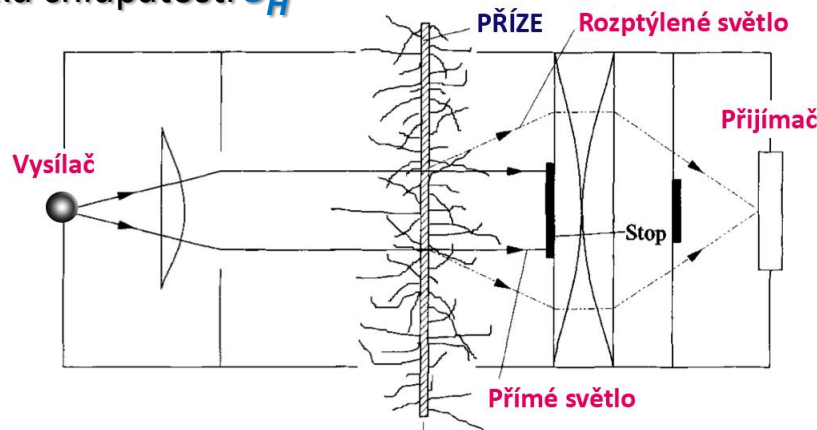
- ❑ Vyhodnocovací postupy - založené na odlišných fyzikálních principech
- ❑ Přístroje můžeme rozdělit do dvou kategorií:
  - ❑ určené pro přímé hodnocení kvality příze při výrobě příze nebo jejím následném zpracování
  - ❑ laboratorní přístroje určené pro standardní testování kvality
- ❑ Vybrané metody měření chlupatosti:
  - ❑ Zařízení založené na Chamberlainově fotometru
  - ❑ Přístroj CRITTER-DAM II
  - ❑ Zařízení „Shirley Yarn Hairiness Meter
  - ❑ Digital Hairiness Measuring Instrument
  - ❑ J.T.R.I. hairiness meter.
  - ❑ Vieluba AB
  - ❑ Metoda „ PONDERAL
  - ❑ F - Index Tester
  - ❑ **Zařízení Zweigle G656 hairiness tester**
  - ❑ Rychlofotometrická metoda
  - ❑ **Měření chlupatosti na zařízení USTER-TESTER 4**
  - ❑ **Měření chlupatosti pomocí obrazové analýzy**

Uster Tester 4

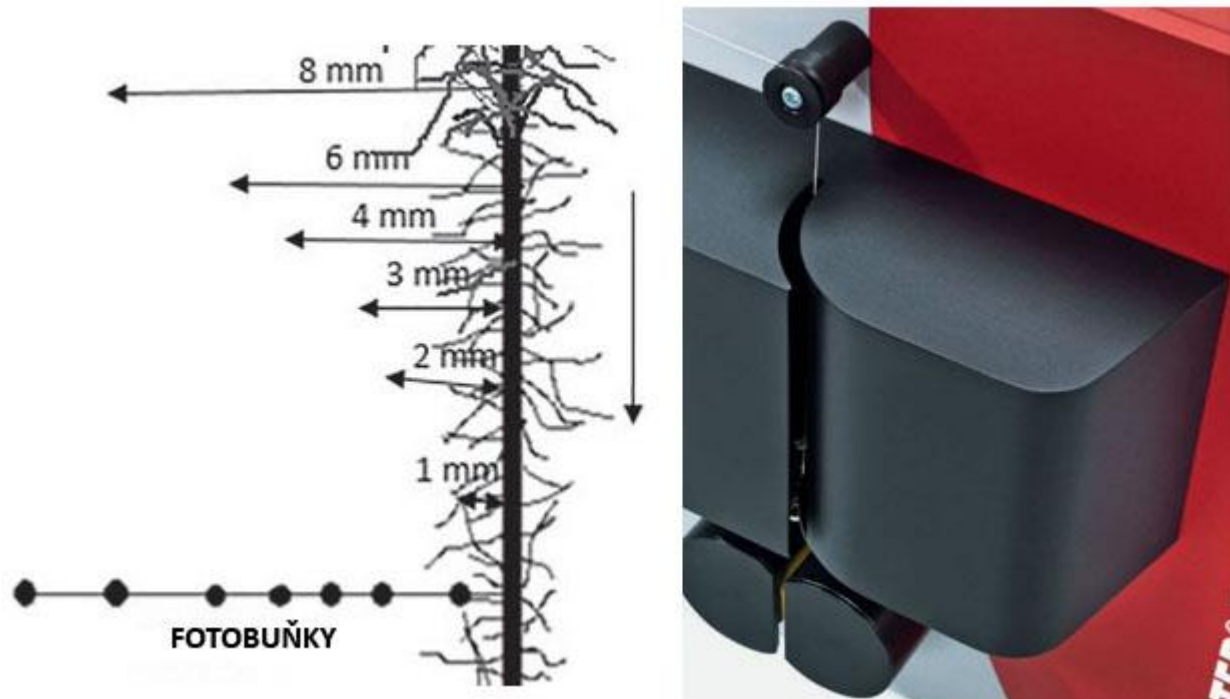
- ❑ Metoda měření je založena na fotometrickém principu
- ❑ Měření chlupatosti spočívá v prosvětlování příze monochromatickým infračerveným zářením
  - ❑ eliminace vlivu barvy příze (textilní barviva se jeví v infračerveném světle jako zářivě barevná)
  - ❑ zdroj světla produkuje záření, jehož proud je rozptýlen odstávajícími vlákny na přízi a následně zachytáván senzory
  - ❑ přímé paprsky jsou pohlceny před dosažením senzoru
  - ❑ výsledný index chlupatosti značený jako H = úhrnná délka všech vláken, která jsou měřena na délce 1 cm příze. Tato vlákna jsou měřena pouze do vzdálenosti 1 cm od povrchu příze. Vedle chlupatosti H je možno měřit ještě směrodatnou odchylku chlupatosti S_H

Zweigle G656 hairiness tester

- ❑ Zařízení pracuje na principu vyhodnocování změny průtoku snímaného světla
  - ❑ Vlákna, která procházejí měřícím přístrojem, přerušují tok světla a vyvolávají tak proměnnou odezvu na sérii fototranzistorů
  - ❑ To umožní určit počet chlupů a rozdělit je podle délek do 12 tříd

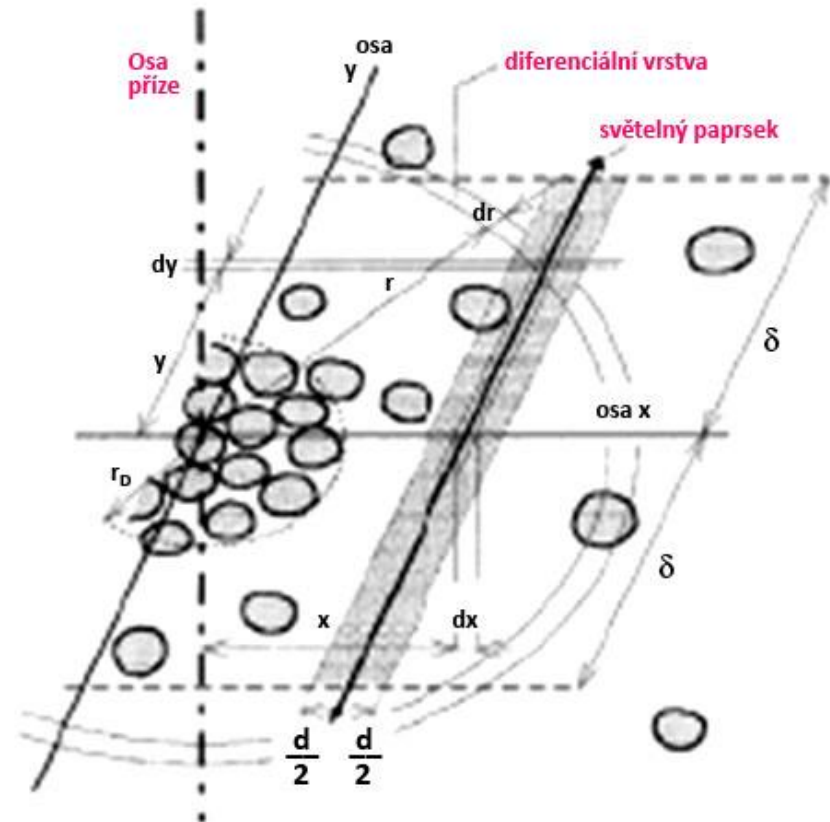

Obrazová analýza

Metodika vyvinutá na FT TUL

- metoda optická, pracující s kolnými průměty příze
- zaměřena převážně na prozkoumání oblastí blízkých průměru příze tj. vzdáleností asi 0,05 až 0,4 mm od povrchu příze
- Tato metoda umožňuje vzájemně odlišit dva typy chlupatosti a sledovat jejich chování v závislosti na technologii výroby, materiálu a dalších parametrech

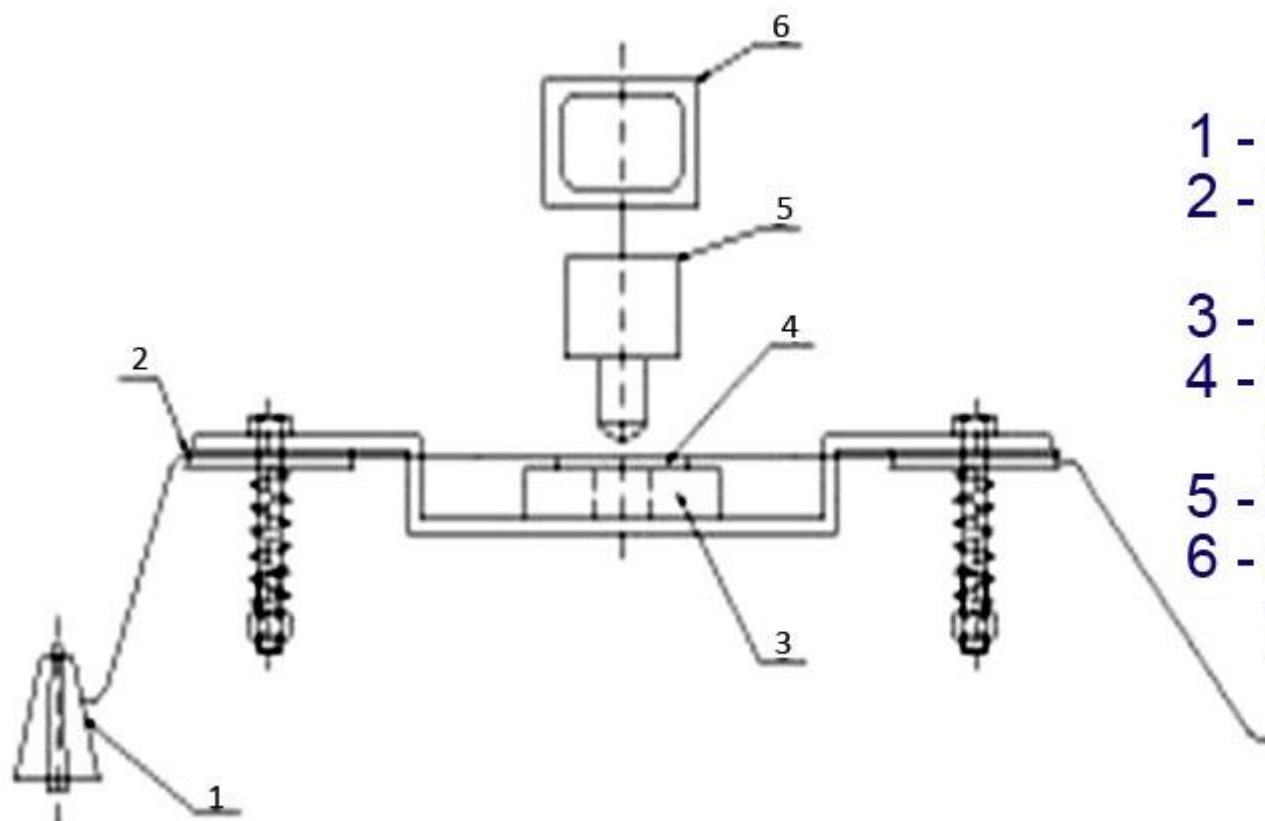
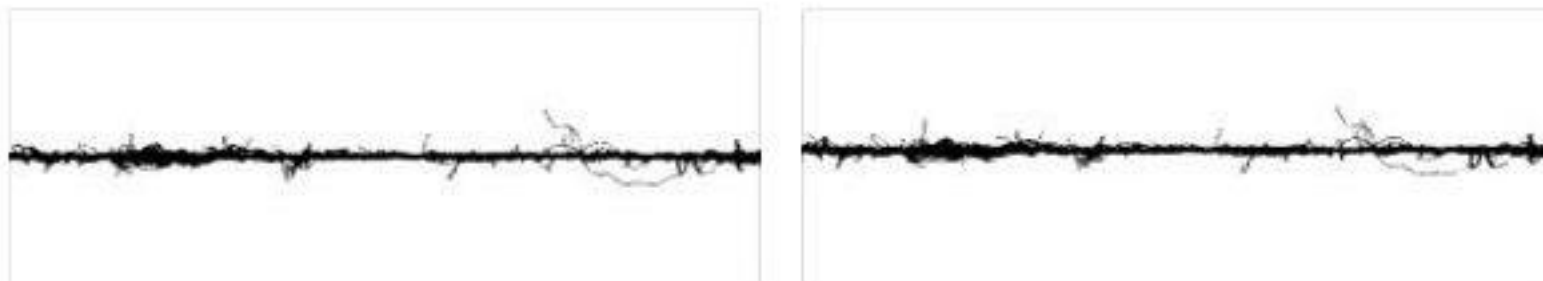

Metoda měření

- ❑ Mikroskop se spodním osvitem
- ❑ Princip měření chlupatosti staplové příze je založen na průchodu světelných paprsků přízí a spočívá v určení hranice mezi tělem příze a oblastí chlupatosti
  - ❑ Je-li příze v oblasti chlupatosti osvětlena svazkem rovnoběžných paprsků, kolmých k ose příze, pak určitá část z nich projde mezerami mezi vlákny, aniž by byly hmotou vláken pohlceny
  - ❑ S rostoucí vzdáleností od osy příze se zvyšuje pravděpodobnost, že paprsek projde
  - ❑ Pravděpodobnost P , že v náhodně vybraném úseku příze paprsek projde ve vzdálenosti x od osy příze je nazvána průhlednost a platí pro ni $P \in \langle 0;1 \rangle$
  - ❑ Doplnkem průhlednosti je veličina nazvaná zčernání Z , definovaná výrazem $Z = 1 - P$

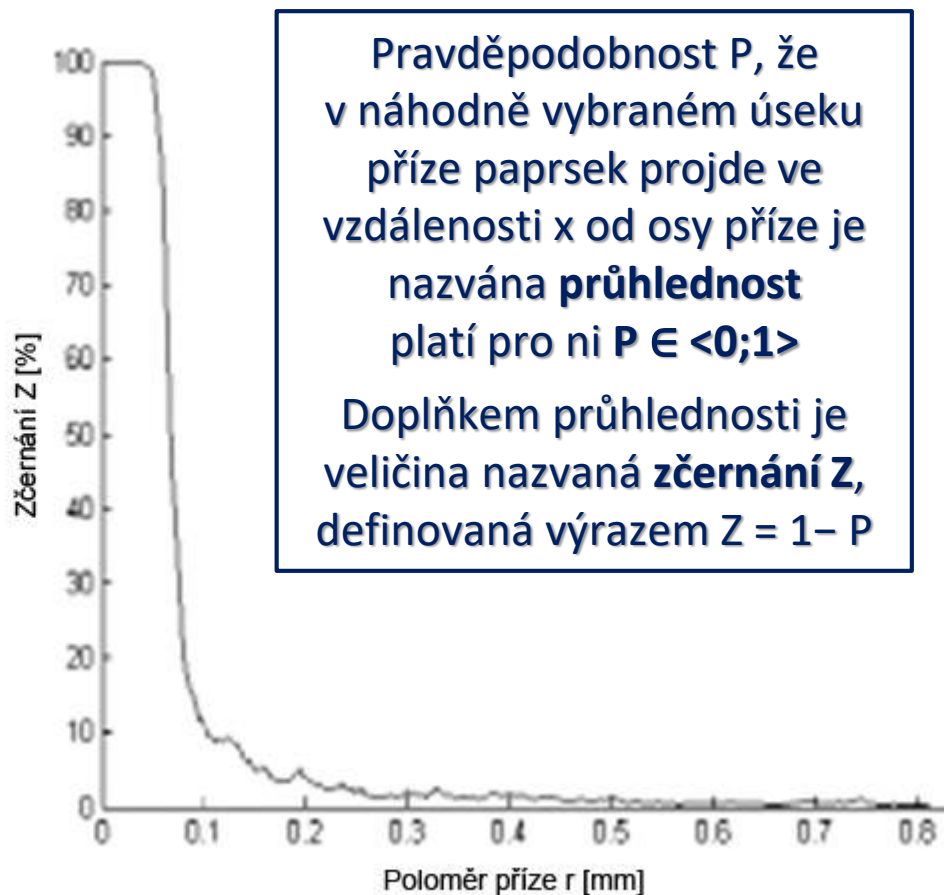

- 1 - cívka s přízí
- 2 - kotoučová brzdička
- 3 - mostový vodič
- 4 - objektiv mikroskopu
- 5 - kamera
- 6 - monitor počítače

Myšlený řez příže

Experimentální funkce chlupatosti